

Briuselis, 2020 09 30
SWD(2020) 305 final

KOMISIJOS TARNYBŲ DARBINIS DOKUMENTAS

2020 m. teisinės vastybės principo taikymo ataskaita
Šalies skyrius: teisinės valstybės principo padėtis Estijoje

pridedamas prie

**KOMISIJOS KOMUNIKATO EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

2020 m. teisinės vastybės principo taikymo ataskaita
Teisinės valstybės principo padėtis Europos Sąjungoje

{COM(2020) 580 final} - {SWD(2020) 300 final} - {SWD(2020) 301 final} -
{SWD(2020) 302 final} - {SWD(2020) 303 final} - {SWD(2020) 304 final} -
{SWD(2020) 306 final} - {SWD(2020) 307 final} - {SWD(2020) 308 final} -
{SWD(2020) 309 final} - {SWD(2020) 310 final} - {SWD(2020) 311 final} -
{SWD(2020) 312 final} - {SWD(2020) 313 final} - {SWD(2020) 314 final} -
{SWD(2020) 315 final} - {SWD(2020) 316 final} - {SWD(2020) 317 final} -
{SWD(2020) 318 final} - {SWD(2020) 319 final} - {SWD(2020) 320 final} -
{SWD(2020) 321 final} - {SWD(2020) 322 final} - {SWD(2020) 323 final} -
{SWD(2020) 324 final} - {SWD(2020) 325 final} - {SWD(2020) 326 final}

SANTRAUKA

Estijos teisingumo sistema išsiskiria vienomis pažangiausių teismuose naudojamų informacinėmis ir ryšių technologijų. Jomis užtikrinamas aukšto lygio teismų paslaugų prieinamumas ir lankstumas. Taip pat jomis labai prisidėta prie teismų veiklos tęstinumo su santykinai nedideliais sutrikdymais COVID-19 pandemijos metu. Pagrindinėse teisingumo sistemos valdymo srityse aktyviai dalyvauja Aukščiausiasis Teismas ir teismų savivaldos institucijos, ypač skirstant žmogiškuosius ir finansinius išteklius bei skiriant teisėjus ir tvarkant kitus teisėjų karjeros aspektus.

Estijoje veikia teisinė ir institucinė sąranga, reikalinga plačios apimties kovai su korupcija. Šalis sukūrė efektyvų kovos su korupcija politikos įgyvendinimo tinklą. Rengiama nauja kovos su korupcija strategija. Visos ministerijos yra pasirengusios koordinuoti korupcijos prevenciją ir užtikrinti nacionalinių kovos su korupcija strategijos veiksmų atitinkamuose sektoriuose įgyvendinimą. Korupcijos nusikaltimų tyrimo ir baudžiamojo persekiojimo pajėgumai naudojami efektyviai, o biudžeto ištekliai, prokuratūros duomenimis, laikomi pakankamais. Parengtos nuostatos „sukamųjų durų“ reiškiniiui reguliuoti. Lobistinė veikla įstatymais nėra reglamentuojama, tačiau šiuo metu rengiamas teisės akto projektas, taip pat dar nėra išsamios pranešėjų apsaugos sistemos. Estija daug investavo į e. mokymąsi, kad padėtų užkirsti kelią visų viešojo sektoriaus darbuotojų interesų konfliktams.

Su žiniasklaidos pliuralizmu susijusi Estijos teisinė sistema grindžiama konstitucinėmis apsaugos priemonėmis ir konkrečiam sektoriui skirtais teisės aktais. Žiniasklaidos reguliuotojas – Vartotojų apsaugos ir techninio reguliavimo institucija (ECPTRA) – dirba kaip Ekonomikos reikalų ministerijos administracinis padalinys. Įstatymu, kuriuo į nacionalinę teisę perkeliama Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva (AŽPD), bus sustiprintas šios institucijos nepriklausomumas. Žiniasklaidos nuosavybės skaidrumas nėra visapusiškai užtikrintas, nes dar nepriimtos naujos konkrečios teisinės nuostatos. Tačiau su verslininkyste susijusi bendroji informacija yra prieinama elektroninėmis priemonėmis, o duomenis verslo duomenų registre galima gauti nemokamai. Žurnalistų apsaugos sistema yra išsami, o žurnalistų apsaugos priemonės nustatytos keliais teisės aktais.

Estijos stabdžių ir atsvarų sistema yra tvirta, apimanti įtraukų įstatymų priėmimo procesą, kuris toliau tobulinamas. Aukščiausiojo Teismo Konstitucinio nagrinėjimo rūmai atlieka teisės aktų atitikties konstitucijai *ex ante* ir *ex post* kontrolę, taip pat ir nagrinėjant tiesioginius konstitucinius skundus. Svarbų vaidmenį stabdžių ir atsvarų sistemoje atlieka Teisingumo kancleris. Šiuo metu vyksta A statuso pagal JT principus suteikimo jam procesas (vėluojama dėl COVID-19 pandemijos).

I. TEISINGUMO SISTEMA

Estijos teismų sistemą sudaro trys pakopos: keturi pirmosios instancijos apylinkės teismai (nagrinėja visas civilines, baudžiamąsias ir baudžiamojo nusižengimo bylas) ir du pirmosios instancijos administraciniai teismai, du antrosios instancijos apygardos teismai (peržiūri apylinkės ir administracinių teismų sprendimus) ir aukščiausiosios instancijos Aukščiausiasis Teismas, kuris kasaciniame procese peržiūri teismų sprendimus ir taip pat vykdo konstitucinę peržiūrą. Aukščiausiasis Teismas pats tvarko savo biudžetą ir administruoja veiklą, o pirmosios ir antrosios instancijos teismus bendradarbiaudamos administruoja Teismų administravimo taryba ir Teisingumo ministerija. Teismų administravimo taryba – nenuolatinis organas, kuris, be kita ko, turi įgaliojimus, susijusius su teismų žemėlapiu, teismų sistemos ištekliais, ir dalyvauja diskusijose dėl teismų administravimo¹. Pirmosios ir antrosios instancijų teismų teisėjus skiria Respublikos Prezidentas pagal Aukščiausiojo Teismo per plenarinę sesiją (*en banc*) pateiktą pasiūlymą. Prokuratūra yra vyriausybė institucija prie Teisingumo ministerijos, nepriklausomai vykdanči savo pareigas. Jai vadovauja generalinis prokuroras, ypač kai klausimai susiję su prokurorų skyrimu ir jų karjera². Estijos teisingumo sistemoje advokatai yra Estijos advokatūros – nepriklausomos savarankiškos profesinės asociacijos – nariai.

Nepriklausomumas

Aukščiausiasis Teismas ir kitos teismų savivaldos institucijos atlieka svarbų vaidmenį skiriant į teisminės sistemos postus ir priimant kitus teisingumo sistemos sprendimus.

Aukščiausiasis Teismas organizuoja konkursą ir plenarinės sesijos metu atrenka teisėjus kandidatus į pirmosios ir antrosios instancijų teismus, siūlydamas, kad Respublikos Prezidentas juos paskirtų³. Aukščiausiojo Teismo teisėjus Aukščiausiojo Teismo pirmininko, kuris pirmiausia apsvarsto Aukščiausiojo Teismo plenarinės sesijos (*en banc*) ir Teismų administravimo tarybos nuomonę, siūlymu skiria parlamentas (*Riigikogu*). Aukščiausiasis Teismas (teismas, kurį sudaro visi jo teisėjai (Aukščiausiasis Teismas *en banc*) dalyvauja organizuojant penkių teisėjų savivaldos institucijų – Teismų administravimo tarybos, Teisėjų mokymo tarybos, Teisėjų egzaminavimo komiteto⁴, Drausmės bylų kolegijos⁵ ir Teisėjų etikos tarybos – darbą. Be to, jo Konstitucinio nagrinėjimo rūmai sprendžia potencialius teisminės peržiūros prašymus, pateiktus prieštaraujant Respublikos Prezidento sprendimui

¹ Teismų administravimo tarybą sudaro Aukščiausiojo Teismo pirmininkas, Teismo *en banc* trejiems metams išrinkti penki teisėjai, du parlamento nariai (Teisės reikalų komiteto ir Konstitucinių reikalų komiteto *ex officio* pirmininkai), Advokatų asociacijos valdybos paskirtas prisaikdintas advokatas, Vyriausiasis prokuroras arba jo paskirtas prokuroras, Teisingumo kancleris (ombudsmenas) arba jo paskirtas atstovas. Be to, Tarybos veikloje dalyvauja Teisingumo ministras arba jo paskirtas atstovas, kuris turi teisę pasisakyti, bet neturi balsavimo teisės. Taryba nėra nuolat veikiantis organas, ji keturis kartus per metus rengia eilines sesijas ir, prireikus, neeilines sesijas.

² 2019 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 55–57 diagramos. Teisingumo ministerija vykdo prokuratūros prižiūrimąją kontrolę, tačiau kontroliuojamos sritys neapima Prokuratūros veiklos planuojant stebėseną, vykdančią ikiteisminį baudžiamąjį procesą ir palaikant valstybinį kaltinimą teisme. Žr. Prokuratūros akto 9 str. Generalinį prokurorą teisingumo ministro siūlymu skiria vyriausybė, prieš tai apsvarsčiusi parlamento Teisės reikalų komiteto nuomonę.

³ Teismų aktas, 30 str.

⁴ Teisėjų egzaminavimo komitetą sudaro dešimt narių, jis suformuojamas penkeriems metams. Šeši teisėjai yra iš visų trijų pakopų, vieną teisininką skiria Tartu teisės fakultetas, vieną asmenį – Teisingumo ministerija, vieną teisininką – Advokatų asociacija ir vieną prokurorą – generalinis prokuroras. Žr. Teismų akto 69 str.

⁵ Dėl kolegijos sudėties žr. 93 straipsnio 1 dalį – penki Aukščiausiojo Teismo teisėjai, penki apygardos teismų teisėjai ir penki pirmosios instancijos teismų teisėjai.

neskirti į postą kurio nors teisėjo kandidato⁶. Reikia pažymėti, kad iki šiol Prezidentas nė karto neatsisakė paskirti teisėjo kandidato į postą. Todėl Konstitucinio nagrinėjimo rūmai niekada nenagrinėjo teisminės peržiūros bylos dėl teisėjo kandidato neskyrimo.

Plačioji visuomenė teismų nepriklausomumą vertina vidutiniškai, o įmonės – blogai. 57 proc. plačiosios visuomenės teismų nepriklausomumą vertina pakankamai gerai arba labai gerai. Šis skaičius rodo teigiamą pokytį, palyginti su 2019 m., po anksčiau stebėtos prastėjimo tendencijos. Įmonės teismų nepriklausomumą vertina prastai (tik 39 proc. jį vertina pakankamai gerai arba labai gerai) – po anksčiau stebėtos prastėjimo tendencijos jis išlieka stabilus⁷. Kita įmonių apklausa (Pasaulio ekonomikos forumas), kurioje valstybių narių teismų nepriklausomumas vertinamas geriau nei vidutiniškai, pastaraisiais metais rodo prastėjimo tendenciją⁸.

Teismų administravimo taryba atlieka svarbų vaidmenį nustatant teismų sistemos išteklius ir prisidėjo prie atsako į COVID-19 pandemiją. Teismų administravimo taryba, nenuolatinis organas, kurio daugumą sudaro teisėjai, atlieka svarbų vaidmenį valdant teisingumo sistemą. Be kita ko, ji tvirtina teismų žemėlapi, kiekviename teisme dirbančių teisėjų skaičių, taip pat teismų pirmininkų skyrimą ir atleidimą. Be to, jis teikia nuomonę dėl teismų biudžetų ir siūlo kandidatus į Aukščiausiojo Teismo teisėjus. Taryba nėra nuolat veikianti institucija, ji rengia keturias eilines sesijas, taip pat, prireikus, neeilines sesijas. Pavyzdžiui, taryboje buvo aptartas teisingumo sistemos atsakas į COVID-19 pandemiją, taip pat tolesnis elektroninio ryšio teismuose plėtojimas, kad teismai galėtų toliau dirbti⁹. Teisingumo ministerija tarybai teikia organizacinę paramą, tačiau negali kištis į tarybos darbą ir sprendimų priėmimo procesą. Taryba turi patvirtinti didžiąją dalį svarbių Teisingumo ministerijos priimtų sprendimų, susijusių su teismais¹⁰. Taip pat ji teikia nuomonę finansiniais, biudžeto ir kai kuriais žmoniškųjų išteklių klausimais¹¹. Visų pirma, ji dalyvauja nustatant, kaip paskirstomi ištekliai teismams, taip pat teikia nuomonę dėl Teisingumo ministerijos pasiūlymo, parengto konsultuojantis su teismų pirmininkais. Tarybai teikiant nuomonę dėl biudžeto, parengiamas kompromisinis pasiūlymas. Jį rengiant aktyviai dalyvauja teisminės institucijos.

⁶ Kovos su korupcija valstybių grupė (GRECO) pažymėjo, kad Aukščiausiasis Teismas, rengdamas pasiūlymą dėl teisėjų skyrimo į pirmosios ir antrosios instancijų teismus, sprendimą priima per plenarinę sesiją (19 teisėjų), o Aukščiausiojo Teismo Konstitucinio nagrinėjimo rūmai, sudaryti iš devynių teisėjų, atlieka apeliacinės instancijos vaidmenį. Pasak GRECO, tai sukuria struktūrinio nešališkumo problemą, kuri buvo nagrinėjama keliuose Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimuose. Žr. GRECO ketvirtąjį vertinimo etapą, vertinimo ataskaitos 99 punktą. Taip pat žr. GRECO ketvirtąjį vertinimo etapą, antrosios rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitos 39–44 punktus.

⁷ 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 44 ir 46 diagramos.

⁸ 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 48 diagrama. Teismų nepriklausomumo vertinimas skirstomas į šias kategorijas: labai prastai (mažiau nei 30 proc. respondentų teisminių institucijų nepriklausomumą vertina pakankamai gerai ir labai gerai), prastai (30–39 proc. respondentų), vidutiniškai (40–59 proc. respondentų), gerai (60–75 proc. respondentų), labai gerai (daugiau nei 75 proc. respondentų).

⁹ Teismų administravimo tarybos rekomendacijos, kaip organizuoti teisingumo vykdymą nepaprastosios padėties atveju.

¹⁰ Žr. Teismų akto 39 ir 41 straipsnius: teismų teritorinės jurisdikcijos, teismų struktūros nustatymas, teismų ir teismo rūmų vietos nustatymas; teisėjų skaičiaus teismuose ir teismo rūmuose nustatymas; teismų pirmininkų skyrimas ir atleidimas prieš laiką; sprendimas leisti teisėjui toliau tarnauti pasiekus pensinį amžių; teismo tarėjų skaičiaus nustatymas; teismų informacinės sistemos registro duomenų sudėties nustatymas ir informacijos pateikimo tvarkos parengimas.

¹¹ Žr. Teismų akto 39 ir 41 straipsnius: teismų metinio biudžeto sudarymo principai; Teisingumo ministerijos biudžete teismams skirtų lėšų atitiktis teismų metinio biudžeto sudarymo principams; kandidatai į laisvas Aukščiausiojo Teismo teisėjų vietas; teisėjo atleidimas dėl ypatingų priežasčių.

Kokybė

Teismuose naudojamos informacinės ir ryšių technologijos yra pažangios ir toliau tobulinamos, kad teismai, nepaisant sunkumų, susijusių su COVID-19, galėtų sklandžiai veikti. Estija yra tarp tų valstybių narių, kurių rezultatai naudojant informacines ir ryšių technologijas (IRT), kad būtų galima pagerinti teisingumo sistemos prieinamumą ir bendrą kokybę, yra geriausi¹². Teismų darbas palengvinamas naudojant keturias IRT priemones: teismų informacinę sistemą (CIS), viešąją e. rinkmeną, e. rinkmeną ir neseniai pradėjusią veikti skaitmeninę teismo bylų medžiagos sistemą. CIS – vidinė teismų informacinė sistema, kuria naudojasi visi teisėjai ir teismo pareigūnai, joje yra visi teismui pateikti ar teismo parengti dokumentai. Ja taip pat galima naudotis kaip aplinka, kurioje kuriami teismo dokumentai su individualiai pritaikomais šablonais, teikiamos užklausos į kitas duomenų bazines ir per e. rinkmeną siunčiama teismo informacija į kitas informacines sistemas. CIS taip pat naudojama automatiniam bylų paskirstymui teisėjams¹³. Viešoji e. rinkmena yra išorinė informacinė sistema, kuri bylos šalims ir jų atstovams sudaro sąlygas elektroniniu būdu dalyvauti teismo procese¹⁴. Viešoji e. rinkmena suteikia galimybę piliečiams pradėti civilinį ir administracinį procesą, stebėti šiuos ir baudžiamojo nusizengimo procesus, taip pat pateikti dokumentus, kad jie būtų išnagrinėti. Ji grindžiama e. rinkmenos sistema, kurioje sujungiamos policijos, prokuratūros, teismų ir kitų institucijų, vykdančių teisinius procesus, informacinės sistemos, užtikrinant centralizuotą dalijimąsi informacija apie teismo procesą tarp šalių ir greitą bepopierį keitimąsi duomenimis. Viešosios e. rinkmenos paskirtis – proceso šalims internetu teikti e. rinkmenos sistemoje esančią informaciją¹⁵. E. rinkmena yra vidinė centrinė informacinė sistema, kurioje pateikiama išsami skirtingų teismo proceso etapų apžvalga. Ji sudaro sąlygas kelioms proceso šalims vienu metu keistis informacija¹⁶. Klientų sistemų naudotojai gali matyti tik tuos duomenis, kurie yra susiję su jų profesinėmis pareigomis¹⁷. Skaitmeninė teismo bylų medžiagos sistema naudojasi teisėjai, jų padėjėjai¹⁸ ir teismo proceso šalys¹⁹, kad galėtų geriau ir praktiškiau apžvelgti teismo bylos medžiagą ir su ja susipažinti. Ši IRT priemonė naudotojams suteikia keletą galimybių geriau organizuoti ir optimizuoti procedūrinius žingsnius ir procesus teismuose²⁰. Reaguojant į COVID-19 pandemiją, buvo toliau tobulinama ir įgyvendinama Skaitmeninė teismo bylų medžiagos sistema, kuria naudodamiesi teismai ir prokuratūra galėjo tęsti darbą be didesnių trikdžių.

¹² 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 27–29 diagramos.

¹³ Iš Estijos gauti atsakymai rengiant 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

¹⁴ Naudojantis viešąja e. rinkmena galima susipažinti su civilinėmis, administracinėmis, baudžiamosiomis ir baudžiamojo nusizengimo bylomis. Ja naudojasi apie 5 000 naudotojų, kurie prie šios sistemos prisijungia bent kartą per savaitę, o iš klientų sistemų kasdien pateikiama 50 000 užklausų.

¹⁵ Daugiau informacijos pateikta čia: <https://www.rik.ee/en/international/public-e-file>.

¹⁶ Daugiau informacijos pateikta čia: <https://www.rik.ee/en/international/e-file>.

¹⁷ Pavyzdžiui, kalėjimų pareigūnai neturi prieigos prie informacijos apie teismo procesą.

¹⁸ Per CIS.

¹⁹ Per viešąją e. rinkmeną.

²⁰ Reikėtų pažymėti, kad valstybės narės prašymu Komisija per struktūrinių reformų rėmimo programą gali teikti specializuotą techninę paramą, kad padėtų parengti ir įgyvendinti augimą skatinančias reformas. Tokia parama teisingumo sistemos reformoms vykdyti Estijai teikiama nuo 2018 m. Kadangi Estija yra viena iš labiausiai suskaitmenintų šalių pasaulyje, įskaitant viešojo sektoriaus lygmens e. paslaugas, palyginti su mažiau suskaitmenintomis šalimis, kibernetiniai nusikaltimai turi potencialiai didelį poveikį Estijos stabilumui, ekonomikai ir augimui. Teikiant šią paramą siekiama policijoje, Sienu apsaugos valdyboje, prokuratūroje ir teismuose įkurti efektyvius nacionalinius kovos su kibernetiniais nusikaltimais padalinius, kad būtų galima kovoti su kibernetinėmis grėsmėmis, jas tirti ir vykdyti baudžiamąjį jų persekiojimą.

Veiksmingumas

Estijos teisingumo sistema veikia veiksmingai. 2019 m. civilinės bylos apylinkės teismuose buvo išsprendžiamos vidutiniškai per 95 dienas, baudžiamosios bylos bendrajame baudžiamajame procese – vidutiniškai per 226 dienas, supaprastintame baudžiamajame procese – per 28 dienas, o baudžiamųjų nusižengimų bylos – per 46 dienas. Administracinės bylos pirmosios instancijos teismuose buvo išsprendžiamos vidutiniškai per 123 dienas²¹. Vidutinis apeliacinių skundų nagrinėjimo laikas – 162 dienos civilinėse bylose, 44 dienos baudžiamosiose bylose ir 197 dienos administracinėse bylose. Teismo proceso trukmė civilinėse, komercinėse ir administracinėse bylose yra trumpesnė nei vidurkis (matas – nagrinėjimo trukmė), o neišnagrinėtų bylų skaičius dažnai yra tarp mažiausių ES²². Šio tipo bylų išnagrinėjimo rodiklis yra daugiau nei 100 proc. ir tai reiškia, kad teismai pajėgūs imtis naujų gaunamų bylų.

II. KOVOS SU KORUPCIJA SISTEMA

Teisingumo ministerija yra atsakinga už nacionalinės kovos su korupcija strategijos parengimą. Ji prižiūri ir koordinuoja ataskaitų dėl kovos su korupcija strategijos veiksmų plano teikimą. Kovos su korupcija atrankos komitetas vykdo parlamentinę kovos su korupcija priemonių įgyvendinimo kontrolę, o politinių partijų finansavimo priežiūros komitetas prižiūri politinių partijų finansavimą. Nacionalinės kriminalinės policijos korupcijos nusikaltimų tyrimo biuras yra specializuotas padalinys, atsakingas už korupcijos bylų tyrimą, o vidaus saugumo tarnyba atlieka korupcijos nusikalstamų veikų, kurias įvykdė aukštesni valstybės pareigūnai ir šešių didžiųjų savivaldybių vietos valdžios pareigūnai, tyrimą. Prokuratūra prižiūri ir tinkama linkme nukreipia korupcijos nusikalstamų veikų ikiteisminio baudžiamojo tyrimo procesą ir palaiko valstybinį kaltinimą teismuose.

Pagal organizacijos „Transparency International“ korupcijos suvokimo indeksą Estijos rezultatas yra 74 iš 100, ji užima 8-tą vietą Europos Sąjungoje ir 18-tą vietą pasaulyje²³ 60 proc. respondentų, dalyvavusių 2020 m. specialiojoje „Eurobarometro“ apklausoje, mano, kad korupcija yra plačiai paplitusi (ES vidurkis – 71 proc.)²⁴, o 14 proc. žmonių jaučiasi asmeniškai veikiami korupcijos savo kasdiniame gyvenime (ES vidurkis – 26 proc.). Kiek tai susiję su verslu, 44 proc. žmonių mano, kad korupcija yra plačiai paplitusi (ES vidurkis – 63 proc.), o 9 proc. žmonių mano, kad korupcijos problema iškyla verčiantis verslu (ES vidurkis – 37 proc.). 37 proc. respondentų mano, jog yra pakankamai daug sėkmingo baudžiamojo persekiojimo atvejų, kad būtų atgrasomai nuo korumpuotos veiklos (ES vidurkis – 36 proc.), o 46 proc. žmonių laikosi nuomonės, kad asmenys ir įmonės už nustatytą vyresniojo pareigūno papirkimą yra baudžiami tinkamai (ES vidurkis – 31 proc.)²⁵.

Rengiama nauja kovos su korupcija strategija. Teisingumo ministerija (kriminalinės policijos departamentas) atsakinga už kovos su korupcija veiklos koordinavimą²⁶.

²¹ Iš Estijos gauti atsakymai rengiant 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

²² 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 4–15 diagramos.

²³ „Transparency International“ 2020 m. indeksas.

²⁴ Specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 502 (2020 m.).

²⁵ Greitoji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 482.

²⁶ Visos kitos ministerijos turi po korupcijos prevencijos koordinatorių, kuris yra paskiriamas kovos su korupcija politikos įgyvendinimui savo kompetencijos srityje užtikrinti. Šio tinklo nariai susirenka keturis penkis kartus per metus, jo veikloje taip pat dalyvauja policijos, pilietinės visuomenės, parlamento, valstybės

Teisingumo ministerija prižiūri ir koordinuoja ataskaitų dėl kovos su korupcija strategijos veiksmų plano teikimą²⁷. Dabartinės strategijos laikotarpis, apimantis 2013–2020 m., jau baigiasi²⁸. Rengiama nauja strategija. Didelės rizikos sektorių sąrašas buvo įtrauktas į 2013–2020 m. kovos su korupcija strategijos prioritetus ir šiuo metu į jį įeina sveikatos priežiūra ir švietimas. Viešieji pirkimai laikomi horizontalia korupcijai palankia sritimi įvairiuose sektoriuose.

Korupcijos prevencijos ir kovos su korupcija kompetencija tenka kelioms skirtingoms institucijoms. Prokuratūra prižiūri ir tinkama linkme nukreipia korupcijos nusikalstamų veikų ikiteisminio baudžiamojo tyrimo procesą ir palaiko valstybinį kaltinimą teismuose²⁹. Užregistruotų korupcijos nusikaltimų skaičius 2019 m. sumažėjo 81 proc., palyginti su 2018 m.³⁰ Maždaug 40 proc. korupcijos atvejų nustatoma vietos lygmeniu³¹. Prokuratūros duomenimis, biudžeto ištekliai laikomi pakankamais³². Nacionalinės kriminalinės policijos korupcijos nusikaltimų tyrimo biuras (CCB) yra specializuotas padalinys, atsakingas už korupcijos bylų tyrimą. Į CCB funkcijas įeina nusikalstamų veikų prevencija ir ikiteisminis tyrimas, prižiūrint ir vadovaujant prokuratūrai, taip pat baudžiamųjų nusižengimų nagrinėjimas korupcijos bylose³³. Be to, Vidaus saugumo tarnyba turi kompetenciją atlikti nusikalstamų veikų ikiteisminį tyrimą ir nagrinėti baudžiamuosius nusižengimus korupcijos bylose. Visos ministerijos turi po vieną pareigūną, kuris koordinuoja korupcijos prevenciją ir užtikrina nacionalinių kovos su korupcija strategijos veiksmų atitinkamuose sektoriuose įgyvendinimą. Kilus įtarimams dėl korupcijos ar korupcijos rizikai, korupcijos prevencijos koordinatoriai teikia ataskaitas atitinkamam ministrui. Kai yra korupcijos įrodymų, jie apie tai praneša policijai³⁴. Parlamentinis Kovos su korupcija atrankos komitetas vykdo kovos su korupcija priemonių įgyvendinimo kontrolę, taip pat aptaria ir vertina galimus korupcijos, kurioje dalyvauja pareigūnai, atvejus, nurodytus Kovos su korupcija akte³⁵. Politinių partijų finansavimo priežiūros komitetas prižiūri politinių partijų finansavimą ir stebi, ar politinės

audito tarnybos atstovai ir kiti suinteresuotieji subjektai. Kovos su korupcija koordinavimo biudžetą sudaro 7 000–15 000 EUR ir, be einamųjų išlaidų personalui, jis skirtas kovos su korupcija projektams vykdyti.

²⁷ Estijos vyriausybės 2013 m. kovos su korupcija strategija.

²⁸ „Korruptsioonivastase strateegia aastateks 2013-2020“ rakendusplaan aastateks 2017-2020.

²⁹ 2020 m. prokuratūros biudžetą sudaro 15 159 770 EUR, t. y. 763 801 EUR daugiau, palyginti su 2019 m.

³⁰ Teisingumo ministerija, „Nusikalstamumas Estijoje – 2019 m. Korupcija“, <https://www.kriminaalpolitika.ee/kuritegevusestatistika/korruptsioon.html>.

³¹ Teisingumo ministerija, 2003–2018 m. registruoti nusikaltimai, Talinas, 2019 m.

³² Prokuratūros 2020 m. biudžetą sudaro 15 159 770 EUR, t. y. 763 801 EUR daugiau, palyginti su 2019 m. 2020 m. valstybės biudžeto aiškinamosios pastabos, <https://www.riigikogu.ee/download/52fab2ca-9670-4add-8347-4c880a647a63>.

³³ 2019 m. biure dirbo 33 asmenys. 2019 m. CCB biudžetą sudarė 1 156 132 EUR. Taip pat žr. <https://www.politsei.ee/files/Korruptsioon/Trykised/korruptsioonsisu2017engnett.pdf?18996834f6>.

³⁴ Korupcijos prevencijos kontaktiniai asmenys ministerijose, Korruptsioon.ee, <https://www.korruptsioon.ee/en/anti-corruption-activity/corruption-prevention-contacts-ministries>.

³⁵ Komitetą sudaro 5 parlamento nariai ir 2 nuolatiniai pareigūnai. Komitetas stebi kaip *Riigikogu* (parlamento) nariai laikosi jų veiklai nustatytų apribojimų, peržiūri jų turto deklaracijas, pateikia parlamentui metinę jo veiklos apžvalgą, vykdo parlamentinę kovos su korupcija priemonių priežiūrą, dalyvauja posėdžiuose su vyriausybėmis institucijomis, teisėsaugos institucijomis, tokiomis kaip Vidaus saugumo policija, Nacionalinė kriminalinė policija ir prokuratūra, ir per juos renka informaciją. Specialusis komitetas turi teisę pateikti šaukimą asmenims ir prašyti informacijos bei dokumentų patikrinimui. Taip pat jis turi teisę teikti pasiūlymus iš dalies keisti teisės aktus. Daugiau informacijos apie Kovos su korupcija atrankos komiteto vykdomą priežiūros veiklą pateikta čia: <https://www.riigikogu.ee/en/parliament-of-estonia/committees/anti-corruption-select-committee/>.

partijos, rinkimų koalicijos ir nepriklausomi kandidatai, kurie dalyvauja rinkimuose, teisėtai gauna ir išleidžia lėšas³⁶.

Nėra išsamių pranešėjų apsaugos taisyklių. 2013 m. Kovos su korupcija akto pakeitimais pareigūnams draudžiama slėpti korupciją ir reikalaujama, kad agentūros saugotų sąžiningų pranešėjų konfidencialumą. Tačiau jais reglamentuojamas tik viešasis, bet ne privatusis sektorius.

Lobizmas nėra reglamentuojamas. Nėra teisės normų, pagal kurias būtų nustatyta tam tikra sistema ir būtų reglamentuojamas lobizmas. GRECO rekomenduoja priimti taisykles dėl ryšių tarp lobistų ir asmenų, einančių aukščiausias vykdomąsias pareigas, ir tokius ryšius paviešinti³⁷. Vyriausybė rengia reglamento dėl lobizmo, susijusio su vykdomojoje valdžioje dirbančiais valstybės pareigūnais, projektą.

Surengta keletas diskusijų dėl poreikio valstybinių įmonių vadovams viešai paskelbti savo ekonominius interesus. Dėl turto deklaravimo, pažymėtina, kad 2013 m. priimtu Kovos su korupcija aktu sustiprinti parlamento Kovos su korupcija atrankos komiteto pajėgumai³⁸. Tarp patobulinimų – padidintas deklaruotinių duomenų kiekis ir išplėsta Komiteto kompetencija bei teisės. Remiantis peržiūrėtu Aktu, 2014 m. įkurtas elektroninis interesų deklaravimo registras. Šie interesai, skirtingai nei ekonominiai valstybinių įmonių interesai, jau yra skelbiami viešai, todėl jiems taip pat taikoma viešoji kontrolė, atliekama ir žiniasklaidos. Nuo 2014 m. veikianti turto ir interesų deklaravimo sistema kiekvienam deklaruojančiam pareigūnui suteikia galimybę naudotis iš anksto užpildyta forma ir deklaraciją pateikti elektroniniu būdu. Visuomenė gali susipažinti su pateikta deklaracija trejus metus nuo pateikimo datos³⁹.

Parengtos nuostatos „sukamųjų durų“ reiškiniui reguliuoti. Valstybės tarnybos akte yra nuostatų, pagal kurias iš pareigų atleistas pareigūnas vienus metus nuo atleidimo dienos negali tapti asmeniu, susijusiu⁴⁰ su privatinės teisės juridiniu asmeniu, kurio atžvilgiu pareigūnas pernai vykdė tiesioginę arba nuolatinę priežiūrą.

³⁶ Komitetą sudaro *Riigikogu* atstovaujama politinių partijų paskirti nariai ir Teisingumo kanclerio, Generalinio auditoriaus ir Nacionalinės rinkimų komisijos atstovai. Komiteto nariai yra nepriklausomi ir neatstovauja juos į darbą paskyrusių organizacijų interesams ir pozicijai.

³⁷ GRECO penktasis vertinimo etapas. Vertinimo ataskaitos v rekomendacija: „kad būtų nustatytos taisyklės, kuriomis reglamentuojami i) ryšiai tarp aukščiausias vykdomąsias pareigas einančių asmenų bei lobistų ir (arba) trečiųjų šalių, siekiančių daryti įtaką viešajam sprendimų priėmimo procesui, ir ii) tokių ryšių bei aptartų dalykų atskleidimas“.

³⁸ Kovos su korupcija aktas, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/521082014007/consolide>, (Nuo 2014 09 22).

³⁹ GRECO ketvirtasis vertinimo etapas. Rekomendacijų įgyvendinimo ataskaita.

⁴⁰ Šiame kontekste susijęs asmuo reiškia juridinį asmenį, kurio bent 1/10 akcijų paketo arba teisė įsigyti akcijų paketą priklauso pareigūnui arba su juo susijusiam asmeniui, ir juridinį asmenį, kurio pareigūnas ar šeimos narys yra valdymo arba kontrolės organo narys.

III. ŽINIASKLAIDOS PLIURALIZMAS

Estijoje saviraiškos laisvė ir teisė gauti informaciją teisiškai ir oficialiai ginamos Estijos Respublikos Konstitucija⁴¹. Antriniais teisės aktais aiškiai užtikrinama žurnalistų teisė ginti savo informacijos šaltinius ir skatinama žiniasklaidos laisvė radijo ir televizijos sektoriuje⁴². Teisė į informaciją yra aiškiai pripažinta Konstitucijoje, Viešosios informacijos akte⁴³ ir Asmens duomenų apsaugos akte^{44,45}.

Planuojama reforma siekiama sustiprinti žiniasklaidos reglamentuotojo – Vartotojų apsaugos ir techninio reguliavimo institucijos (ECPTRA) – nepriklausomumą. ECPTRA – vyriausybinių organizacija, įkurta 2019 m. sujungus Vartotojų apsaugos valdybą ir Techninio reguliavimo instituciją. Ši institucija priklauso Ekonomikos reikalų ir ryšių ministerijos administracijos padaliniui. Į nacionalinę teisę perkeliama peržiūrėtos Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvos (AŽPD)⁴⁶ pakeitimais siekiama pakeisti ECPTRA užduotis, įgaliojimus ir kompetencijas. Kaip paskelbė Estijos valdžios institucijos, jos taip pat suteiks jai nepriklausomos institucijos statusą, laikantis AŽPD nustatytų nepriklausomumo reikalavimų⁴⁷.

Estijos Spaudos taryba (*Pressinõukogu*) yra savanoriškas savitvarkos organas. Jos užduotis – nagrinėti visuomenės skundus dėl informacijos spaudoje, interneto portaluose, kuriuose pateikiamas žurnalistinis turinys, ir viešųjų paslaugų transliavimo stotyse. Spaudos tarybą sudaro dešimt narių, iš kurių šeši – iš žiniasklaidos sektoriaus ir keturi – neprofesionalūs nariai iš kitų sektorių. Taip pat yra rotacijos tvarka keičiamas pirmininkas. Šį organą įkūrė Estijos laikraščių leidėjų asociacija⁴⁸.

Šiuo metu nėra specialių teisės nuostatų, pagal kurias būtų reikalaujama atskleisti nuosavybės informaciją. Tačiau su verslininkyste susijusi bendroji informacija yra prieinama elektroniniu būdu, o duomenis verslo duomenų registre galima gauti nemokamai⁴⁹. Informacijos apie žiniasklaidos nuosavybę trūkumas kelia tam tikrą susirūpinimą⁵⁰. Tačiau į dabartinį teisės akto projektą, kuriuo į nacionalinę teisę perkeliama AŽPD, įtraukta nauja nuostata, grindžiama atitinkama AŽPD nuostata, pagal kurią reglamentuojami viešai prieinami duomenys apie žiniasklaidos nuosavybės struktūrą ir skaidrumą⁵¹. Šiuo metu galutinė informacija apie žiniasklaidos įmonių nuosavybę nėra visais atvejais prieinama visuomenei. Dėl šio fakto 2020 m. Žiniasklaidos pliuralizmo observatorija (2020 m. MPM) žiniasklaidos nuosavybės skaidrumo padėtį Estijoje įvertino kaip keliančią vidutinę riziką.

⁴¹ 44–46 skyriai, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/521052015001/consolide>.

⁴² Žr. Žiniasklaidos paslaugų akto 15 ir 13 str.: www.riigiteataja.ee/en/eli/506112013019/consolide.

⁴³ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/514112013001/consolide>.

⁴⁴ Asmens duomenų apsaugos aktas (*Isikuandmete kaitse seadus*), <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/523012019001/consolide>.

⁴⁵ 2020 m. Estija pagal organizacijos „Žurnalistai be sienų“ pasaulio spaudos laisvės indeksą užėmė 14-tą vietą.

⁴⁶ Dėl įstatymo projekto, kuriuo iš dalies keičiama Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva (2018 m. lapkričio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/1808, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2010/13/ES), buvo vykdomos tarpinstitucinės konsultacijos ir rugpjūčio mėn. jis bus pateiktas vyriausybės tvirtinimui. Rugsėjo mėn. jis bus svarstomas parlamente.

⁴⁷ AŽPD 30 str.

⁴⁸ Estijos laikraščių leidėjų asociacijos (*Eesti Ajalehtede Liit*) svetainėje pateikiama informacija apie Estijos spaudos tarybą (*Pressinõukogu*), <http://vana.meedialiit.ee/pressinoukogu/index-eng.html>.

⁴⁹ Verslo duomenų registrą rasite čia: <https://www.rik.ee/en/e-business-register>.

⁵⁰ Informacija, gauta vizito į šalį metu ir konsultacijų rengiant ataskaitą proceso metu.

⁵¹ AŽPD 5 str.

Tuo pat metu rinkos pliuralizmo rodiklis dėl didėjančios horizontalios ir vertikalios žiniasklaidos nuosavybės koncentracijos rodo aukštą riziką. Tai visų pirma taikytina regioninei žiniasklaidai, kuri turi galias tradicijas šalyje. Per 2018 m. Europos žiniasklaidos ir spaudos laisvės centro faktų nustatymo misiją atkreiptas dėmesys į tai, kad žiniasklaidos koncentracija kelia susirūpinimą⁵². Dėl vietos žiniasklaidos 2020 m. MPM atkreipė dėmesį į vidutinę riziką, susijusią su žiniasklaidos politiniu nepriklausomumu, kadangi nėra taisyklių, pagal kurias reglamentuojamas interesų konfliktas tarp žiniasklaidos savininkų ir valdančiųjų partijų bei politikų⁵³.

Teisė į informaciją nustatyta Konstitucijoje, o Viešosios informacijos aktu reglamentuojama visuomenės teisė gauti valdžios institucijų turimą informaciją. Tačiau, kaip Komisijai nurodė suinteresuotieji subjektai⁵⁴ ir kaip pažymėjo Žiniasklaidos pliuralizmo observatorija, esama nuomonės, kad viešojo administravimo institucijos kai kuriais atvejais linkusios nesuteikti priegios prie viešosios informacijos.

Žurnalistų apsaugos sistema yra išsami. Ji paremta saviraiškos laisve, kuri aiškiai pripažįstama Estijos Konstitucijoje ir Žiniasklaidos paslaugų akte. Pastarajame yra nuostata apie informacijos šaltinio apsaugą. Žurnalistų apsaugos priemonės taip pat įtrauktos į baudžiamojo proceso kodeksą⁵⁵. Tačiau tarp sankcijų, numatytų už tam tikrus garbės ir orumo įžeidimo atvejus, yra laisvės atėmimas.⁵⁶ 2020 m. MPM atlikta žurnalisto profesijos, standartų ir apsaugos rodiklio analizė rodo mažą riziką. Tačiau neseniai buvo išreikštas susirūpinimas dėl kišimosi į tiriamosios žurnalistikos atstovų darbą⁵⁷. 2019 ir 2020 m. Europos Tarybos Platformoje žurnalistikos apsaugai ir žurnalistų saugumui skatinti nepaskelbta jokių svarbių perspėjimų dėl Estijos⁵⁸. 2020 m. paskelbtas vienas perspėjimas dėl neigiamo poveikio žiniasklaidos laisvei, tačiau iš tiesų šis atvejis buvo susijęs su ES lygmeniu paskelbtų finansinių sankcijų taikymu, kaip savo 2020 m. birželio 19 d. nuomonėje patvirtino Europos Komisija⁵⁹.

⁵² 2018 m. bendra Europos žurnalistų federacijos (EFJ) ir Europos žiniasklaidos ir spaudos laisvės centro (ECPMF) misija Baltijos šalyse, https://adobeindd.com/view/publications/c17c50d1-7733-41c3-b0fd-de8de57e8d9a/alnr/publication-web-resources/pdf/FFM_Baltics_cc.pdf.

⁵³ Šie rezultatai buvo patvirtinti informacija, gauta vizito į šalį metu.

⁵⁴ Informacija, gauta vizito į šalį metu.

⁵⁵ Baudžiamojo proceso kodekso 72 skyrius, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013093/consolide>.

⁵⁶ Garbės ir orumo įžeidimo dekriminalizavimas, https://cmpf.eu.eu/wp-content/uploads/2019/01/decriminalisation-of-defamation_Infographic.pdf.

Tik dėl labai specifinių tam tikrų kategorijų asmenų garbės ir orumo įžeidimo atvejų gali būti taikoma laisvės atėmimo baudmė (pagal Baudžiamojo kodekso 247 straipsnį – asmenų, turinčių tarptautinę neliečiamybę; pagal 275 straipsnį – valstybės valdžios institucijos atstovo; pagal 305 straipsnį – teisėjo ir (arba) teismo).

⁵⁷ „Organizacija „Žurnalistai be sienų“ (RSF) labai susirūpinusi dėl nepriklausomos žurnalistikos Estijoje ateities. Estijoje per pastarąsias kelias savaites beveik visi svarbiausio šalies dienraščio „Postimees“ tiriamosios žurnalistikos skyriaus darbuotojai ir nuomonių skilties redaktoriai išėjo iš darbo, sakydami, kad daugiau nebegali pasitikėti jo vadovybe. 2019 m. balandžio mėn. RSF jau išreiškė susirūpinimą dėl Margus Linnamäe vykdomos dienraščio „Postimees“ kontrolės, kai dienraščio žurnalistai pasakė, kad patiria įvairių formų spaudimą rašyti apie įvykius, susijusius su kitu ilgu jo verslo interesų sąrašu“, 2020 m. sausio mėn., <https://rsf.org/en/news/does-crisis-leading-daily-mean-end-investigative-journalism-estonia>.

⁵⁸ Europos Taryba, Platforma žurnalistikos apsaugai ir žurnalistų saugumui skatinti.

⁵⁹ Europos Taryba, Platforma žurnalistikos apsaugai ir žurnalistų saugumui skatinti, *Reply by the Government of Estonia to the platform concerning the Russian State News agency Sputnik*. Birželio 19 d. Europos Komisija priėmė nuomonę dėl finansinių sankcijų, nustatytų pagal Tarybos reglamentą (ES) Nr. 269/2014, taikymo, kurios laikydamosi Estija pradėjo teisėtai taikyti finansines sankcijas naujienu agentūrai „Rossiya Segodnya“ („Sputnik“ padaliniiui Estijoje). Žr. Nuomonę dėl

IV. KITI INSTITUCINIAI KLAUSIMAI, SUSIJĘ SU STABDŽIU IR ATSVARU SISTEMA

Estija yra parlamentinė respublika, turinti vieną rūmų parlamentą. Jos Aukščiausiojo Teismo Konstitucinio nagrinėjimo rūmai gali vykdyti *ex post* konstitucinę peržiūrą, taip pat, esant tam tikroms aplinkybėms, ir konstitucinio skundo pagrindu. Stabdžių ir atsvarų sistemoje, be teisingumo sistemos, svarbų vaidmenį atlieka Teisingumo kanclerio tarnyba (ombudsmenas). Dalyvauti visuomenei ir suinteresuotiesiems subjektams padeda pažangios informacinių ir ryšių technologijų priemonės.

Rengiama nauja teisėkūros aplinka ir teisėkūros politikos gairės, dėl kurių dar labiau padidės patogumas naudotojams ir visuomenės bei suinteresuotųjų subjektų įtraukimas. Rengiant teisės aktus vadovaujama Teisėkūros gerosios patirties ir teisės aktų rengimo taisyklėmis⁶⁰. Paprastai procesas pradedamas parengiant „teisėkūros ketinimą“, kuriame išsamiai pristatomas nagrinėjamas klausimas, potenciali tikslinė grupė, dabartinės situacijos ir politikos galimybių analizė, taip pat bet kurio galimo veiksmo potencialus poveikis⁶¹. Ministerijos privalo kuo anksčiau, vėliausiai teisėkūros ketinimo rengimo etape arba pasiūlymo parengti plėtos planą etape, nurodyti suinteresuotuosius subjektus, kurie bus įtraukti. Konsultacijos su suinteresuotaisiais subjektais turi būti vykdomos bent dviem etapais: kai sprendžiama, ar rengti teisės aktą (ketinimą), ir kai teisės aktas yra parengtas, prieš pateikiant jį parlamentui. Visi teisės aktų projektai, teisėkūros ketinimai, pasiūlymai parengti plėtos planą ir kiti potencialiai svarbūs dalykai yra skelbiami politikos informacinėje sistemoje EIS (*Eelnõude infosüsteem*) susipažinti. Suinteresuotieji subjektai taip pat nuolat tiesiogiai įtraukiami, prašant suteikti informacijos. Teisingumo ministerija rengia projektą, kurį įgyvendinant bus sukurta nauja naudotojui patogesnė aplinka, novatoriškai prisidedanti prie geresnio ir įtraukesnio teisės aktų rengimo. Parlamente svarstomas 2030 m. Teisėkūros politikos plėtojimo gairių, kurių tikslas – atnaujinti geros teisėkūros politikos standartą ir padėti formuoti politiką, taip pat ir kiek tai susiję su suinteresuotųjų subjektų įtraukimu, projektas.

Konstitucinę peržiūrą vykdo Aukščiausiojo Teismo Konstitucinio nagrinėjimo rūmai. Aukščiausiasis Teismas yra aukščiausias trečiosios instancijos teismas ir konstitucinės peržiūros teismas. Konstitucinio nagrinėjimo rūmai peržiūri įstatymų ir kitų visuotinai taikomų teisės aktų atitiktį konstitucijai, remdamiesi Konstitucinės peržiūros teismo procedūros aktu⁶². Įvairaus pobūdžio konstitucinės peržiūros procedūrą gali inicijuoti teismas, Respublikos Prezidentas, Teisingumo kancleris, vietos valdžios taryba arba parlamentas. Prezidentas gali pateikti peticiją, kuria skelbiama, kad teisės aktu, parlamento priimtu be pakeitimų antrojo svarstymo metu po Prezidento pirminio atsisakymo paskelbti minėtą teisės aktą, prieštaraujama Konstitucijai (*ex ante* konstitucinė peržiūra). Teisingumo kancleris (ombudsmenas) taip pat atlieka svarbų vaidmenį įstatymų konstitucinės peržiūros sistemoje, visų pirma turėdamas teisę inicijuoti *ex post* abstrakčiąją konstitucinę peržiūrą⁶³. Pagal Aukščiausiojo Teismo praktiką tam tikrose išimtinėse situacijose teismas leidžia ieškovui individualius skundus pateikti tiesiogiai Aukščiausiajam Teismui, prieš tai

finansinių sankcijų, nustatytų pagal Tarybos reglamentą (ES) Nr. 269/2014, taikymo, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/200619-opinion-financial-sanctions_lt.pdf.

⁶⁰ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/508012015003/consolide>.

⁶¹ Visuomenė gali nemokamai susipažinti su visais šiais dokumentais teisėkūros projektų ir politikos informacinėje sistemoje (*Eelnõude infosüsteem* arba EIS), <http://eelnoud.valitsus.ee/main#ANx6shIc>.

⁶² Visas teisės aktas pateiktas čia: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/512122019006/consolide>.

⁶³ Konstitucinės peržiūros teismo proceso įstatymo 6 str.

išnaudojus visas teisių gynimo priemones žemesnės instancijos teismuose, t. y. situacijose, kai nėra teisės gynimo priemonių ieškovo pagrindinėms teisėms efektyviai apginti⁶⁴.

Pakeitimais išplėsti Teisingumo kanclerio tarnybos (ombudsmeno) įgaliojimai. Kancleris yra Europos nacionalinių žmogaus teisių institucijų tinklo neakredituotas asocijuotasis narys. 2019 m. sausio mėn. įsigaliojo nauji su šia institucija susiję teisės aktai⁶⁵, kuriais išplėsti jos įgaliojimai – jai leidžiama veikti kaip Estijos nacionalinei žmogaus teisių institucijai. Teisingumo kanclerio tarnyba naudojasi plačiais ir tvirtais įgaliojimais, įskaitant ir tai, kad ji veikia kaip nacionalinis prevencijos mechanizmas pagal Jungtinių Tautų konvenciją prieš kankinimą ir kaip nacionalinis stebėsenos mechanizmas pagal Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvenciją. Taip pat ji veikia kaip vaikų teisių ombudsmenas. Neseniai Teisingumo kancleris pateikė paraišką dėl akreditacijos Pasauliniame nacionalinių žmogaus teisių institucijų aljanse, šiuo metu vyksta akreditacijos procesas⁶⁶.

Dėl COVID-19 pandemijos Estija paskelbė nepaprastąją padėtį. 2020 m. kovo 12 d. Estijos vyriausybė paskelbė nepaprastąją padėtį ir Ministrą Pirmininką paskyrė eiti nepaprastosios padėties operacijų vadovo pareigas. 2020 m. kovo 20 d. jis pagal Europos žmogaus teisių konvencijos (Konvencija) 15 straipsnio nukrypti leidžiančią nuostatą informavo Europos Tarybą, kad kai kurios priemonės, priimtose siekiant apsaugoti visuomenės sveikatą, gali būti susijusios su nukrypti nuo tam tikrų Estijos pagal Konvenciją prisiimtų įsipareigojimų leidžiančia nuostata. Ministro Pirmininko (kaip nepaprastosios padėties operacijų vadovo) įstatyminius dekretus galėjo teisiškai peržiūrėti administracinis teismas (bet jiems negalėjo būti taikoma nei parlamentinė, nei Prezidento kontrolė). Nepaprastoji padėtis nutraukta 2020 m. gegužės 18 d. (tą pačią dieną panaikintas Konvencijos 15 straipsnio nukrypti leidžiančios nuostatos taikymas).

Kuriamas naujas 2021–2030 m. pilietinės visuomenės ugdymo planas Pagal Estijos pilietinės visuomenės ugdymo koncepciją vyriausybė skatina pilietinę visuomenę, įgyvendindama 2015–2020 m. pilietinės visuomenės ugdymo planą⁶⁷. Nuo 2018 m. Vidaus reikalų ministerija vadovavo 2021–2030 m. pilietinės visuomenės ugdymo plano rengimo procesui, bendradarbiaudama su suinteresuotaisiais subjektais ir jiems aktyviai dalyvaujant, įskaitant jungtines organizacijas, kurios atstovauja pilietinės visuomenės organizacijoms Estijoje. Šis procesas apima darbo grupių posėdžius ir konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais įvairiose Estijos apskrityse⁶⁸. Laikoma, kad Estijoje pilietinės visuomenės erdvė yra atvira⁶⁹.

⁶⁴ Aukščiausiojo Teismo sprendimas *en banc*, 3-1-3-10-02, 2003 m. kovo 17 d.

⁶⁵ Žr. 2019 m. sausio mėn. Teisingumo kanclerio akto pakeitimus.

⁶⁶ 2020 m. kovo mėn. numatyta akreditacija A statusui pagal JT Paryžiaus principus buvo atidėtas dėl COVID-19 pandemijos. Taip pat žr. ENNHRI dokumentą „Teisinės valstybės principas Europos Sąjungoje. Nacionalinių žmogaus teisių institucijų ataskaitos“, p. 73.

⁶⁷ https://www.siseministerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/estonian_cs_dev_plan_2015-2020_extract.pdf.

⁶⁸ Iš Estijos gauti atsakymai rengiant 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

⁶⁹ Žr. CIVICUS reitingus; reitingai nustatomi pagal penkių kategorijų skalę: atvira, susiaurinta, apsunkinta, suvaržyta ir uždara.

Priedas. Abėcėlinis šaltinių sąrašas*

* *Atsakymų, gautų per konsultacijas dėl 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitos, sąrašas pateikiamas (Komisijos svetainėje).*

2010 m. kovo 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/13/ES dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstytų tam tikrų nuostatų, susijusių su audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų teikimu, derinimo (Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva), L 95/1.

2015–2020 m. Estijos pilietinės visuomenės ugdymo planas, https://www.siseministerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/estonian_cs_dev_plan_2015-2020_extract.pdf.

2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos, L 305/17.

CIVICUS, *Monitor tracking civic space: Estonia*, <https://monitor.civicus.org/country/estonia/>.

Estijos Aukščiausiasis Teismas, 2003 m. kovo 17 d. sprendimas, 3-1-3-10-02, <https://www.riigikohus.ee/en/constitutional-judgment-3-1-3-10-02>.

Estijos vyriausybė (2013), 2013–2020 m. kovos su korupcija strategija, https://www.korruptsioon.ee/sites/www.korruptsioon.ee/files/elfinder/dokumentid/korruptsioonivastane_strateegia_2013-2020_1.pdf.

Estijos vyriausybė (2020), 2013–2020 m. kovos su korupcija strategijos 2017–2020 m. įgyvendinimo planas, https://www.korruptsioon.ee/sites/www.korruptsioon.ee/files/elfinder/dokumentid/lisa_2_rakendus_plaan_2018-2020.pdf.

Estijos vyriausybė, politikos informacinė sistema, <http://eelnoud.valitsus.ee/main#ANx6shIc>.

Europos Komisija (2019, 2020), *ES teisingumo rezultatų suvestinė*.

Europos nacionalinių žmogaus teisių institucijų tinklas – ENNHRI (2020), „Teisinės valstybės principas Europos Sąjungoje. Nacionalinių žmogaus teisių institucijų ataskaitos“.

Europos Taryba, Platforma žurnalistikos apsaugai ir žurnalistų saugumui skatinti, <https://www.coe.int/en/web/media-freedom/the-platform>.

Europos Taryba, Platforma žurnalistikos apsaugai ir žurnalistų saugumui skatinti (2020), *Reply by the Government of Estonia to the platform concerning the Russian State News agency Sputnik*, <https://rm.coe.int/estonia-reply-en-sputnik-24january2020/168099922f>.

GRECO (2013), ketvirtasis vertinimo etapas. Estijos vertinimo ataskaita. Parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencija.

GRECO (2015), ketvirtasis vertinimo etapas. Estijos rekomendacijų įgyvendinimo ataskaita. Parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencija.

GRECO (2017), ketvirtasis vertinimo etapas. Antroji Estijos atitikties ataskaita. Parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencija.

GRECO (2018), penktasis vertinimo etapas. Estijos vertinimo ataskaita. Korupcijos prevencija ir profesinio sąžiningumo skatinimas centrinėje valdžioje (aukščiausiose vykdomosiose pareigose) ir teisėsaugos institucijose.

Iš Estijos vyriausybės (2020 m.) gauti atsakymai rengiant 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

Komunikacijos generalinis direktoratas (2020), Greitoji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 482 „Verslo požiūris į korupciją ES“.

Komunikacijos generalinis direktoratas (2020), Specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 502 „Korupcija“.

Kovos su korupcija atrankos komiteto tinklalapis, <https://www.riigikogu.ee/en/parliament-of-estonia/committees/anti-corruption-select-committee/>.

Registrų ir informacinių sistemų centras, e. rinkmenos tinklalapis, <https://www.rik.ee/en/international/e-file>.

Registrų ir informacinių sistemų centras, e. verslo registro tinklalapis, <https://www.rik.ee/en/e-business-register>.

Tarybos rekomendacija dėl 2020 m. Estijos nacionalinės reformų programos su Tarybos nuomone dėl 2020 m. Estijos stabilumo programos ST 8177/20 – COM(2020) 506 *final*.

Teisėkūros gerosios patirties ir teisės aktų rengimo taisyklės, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/508012015003/consolide>.

Teisingumo ministerija (2019), 2003–2018 m. registruoti nusikaltimai, https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/registreeritud_kuriteod_2003-2018.xlsx.

Teisingumo ministerija (2019), „Nusikalstamumas Estijoje – 2019 m.“, <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevuse-statistika/korruptsioon.html>.

Teisingumo ministerija (2020), Estijos kovos su korupcija ir interesų konfliktais e. mokymai, „YouTube“ tinklalapis, <https://www.youtube.com/playlist?list=PL5JI001vz8bOi09N3PabBK2ogjrf0k03V>.

Teismų administravimo taryba (2020), Teismų administravimo tarybos rekomendacijos, kaip organizuoti teisingumo vykdymą nepaprastosios padėties atveju, <https://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/KHN%20recommendations.docx.pdf>.

Virtualus vizitas į Estiją rengiant 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

Žiniasklaidos pliuralizmo ir žiniasklaidos laisvės centras (2020), Žiniasklaidos pliuralizmo observatorijos 2020 m. ataskaita, <https://cmpf.eu.eu/media-pluralism-monitor/mpm-2020>.

„Žurnalistai be sienų“ (2020), *Does crisis at leading daily mean end to investigative journalism in Estonia?*, <https://rsf.org/en/news/does-crisis-leading-daily-mean-end-investigative-journalism-estonia>.

II priedas. Vizitas į Estiją

2020 m. birželio ir liepos mėn. Komisijos tarnybos surengė virtualius susitikimus su:

- Vartotojų apsaugos ir techninio reguliavimo institucija
- Teismų administravimo taryba
- Estijos žurnalistų asociacija
- Finansinės žvalgybos padaliniu
- Teisingumo ministerija
- Nacionaline kriminaline policija
- Parlamentiniu Kovos su korupcija atrankos komitetu
- Spaudos taryba
- Prokuratūra
- Aukščiausiuoju Teismu
- „Transparency International“ Estijos skyriumi

* Komisija taip pat surengė kelis horizontalius susitikimus su šiomis organizacijomis:

- „Amnesty International“
- „Civil Liberties Union for Europe“
- Europos pilietinės visuomenės tinklu
- Europos Bažnyčių konferencija
- „EuroCommerce“
- Europos ne pelno teisės centru
- Europos žiniasklaidos ir spaudos laisvės centru
- Europos piliečių forumu
- „Free Press Unlimited“
- „Front Line Defenders“
- Tarptautinės lesbiečių ir gėjų asociacijos Europos skyriumi
- Tarptautine teisininkų komisija
- Tarptautine žmogaus teisių federacija
- Tarptautiniu spaudos institutu
- Mokymosi visą gyvenimą platforma
- Atviros visuomenės teisingumo iniciatyva / Atviros visuomenės Europos politikos institutu
- „Žurnalistai be sienų“
- „Transparency International“ Europos Sąjungos skyriumi